

УДК: 364:338
JEL: H 55; P 36

Диха М.В.⁶⁴

Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна)

<http://orcid.org/0000-0003-4405-9429>

R-3651-2017

СОЦІАЛЬНА СФЕРА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Соціальну безпеку визначено як стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави, який обумовлюється здатністю враховувати вплив різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, здатністю нівелювання загроз соціальної напруженості, загроз стабільності у суспільстві (особливо через систему превентивних заходів з недопущення загроз); та має забезпечуватися системою соціального захисту і ефективним функціонуванням соціальних інститутів у суспільстві.

Проаналізовано стан соціальної сфери в Україні. Висвітлено основні проблеми, виклики та ризики в соціальній сфері, які свідчать про несформованість в Україні цілісної концепції соціального захисту та ринку праці. Обґрунтовано шляхи покращення характеристик стану соціальної сфери в Україні, що сприятиме забезпеченню соціальної безпеки.

Ключові слова: безпека, соціальна безпека, соціальний стан, економічний розвиток.

СОЦИАЛЬНАЯ СФЕРА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Социальная безопасность представлена как состояние защищенности социальных интересов человека, субъектов хозяйствования, общества и государства, определяется способностью учитывать влияние различных внешних и внутренних факторов; способностью нивелирования угроз социальной напряженности, угроз стабильности в обществе (особенно через систему превентивных мер по недопущению угроз); и должна обеспечиваться системой социальной защиты и эффективным функционированием социальных институтов в обществе.

Проанализировано состояние социальной сферы в Украине. Освещены основные проблемы, вызовы и риски в социальной сфере, которые свидетельствуют о несформированности в Украине целостной концепции социальной защиты и рынка труда. Обоснованы пути улучшения характеристик состояния социальной сферы в Украине, что будет способствовать обеспечению социальной безопасности.

Ключевые слова: безопасность, социальная безопасность, социальное положение, экономическое развитие.

SOCIAL SPHERE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF SOCIAL SECURITY

Social security is defined as a state of protection of social interests of a person, economic entities, society and the state, which is conditioned by the ability to take into account the influence of various external and internal factors, the ability to eliminate threats to social

---

⁶⁴ *Диха Марія Василівна, доктор економічних наук, професор, професор кафедр економіки підприємства і підприємництва, Хмельницький національний університет (Хмельницький, Україна)*

tensions, threats to stability in society (especially through the system of preventive measures for preventive measures); and it must be secured by the social protection system and the effective functioning of social institutions in society.

The state of social sphere in Ukraine is analyzed. The main problems, challenges and risks in the social sphere, which testify to the lack of a comprehensive concept of social protection and the labor market in Ukraine, are highlighted. The ways of improving the characteristics of the social sphere in Ukraine, which will contribute to the provision of social security, are substantiated.

Keywords: security, social security, social status, economic development.

Актуальність проблеми. Питання безпеки завжди було і залишається актуальним для людства, а кризові явища у світовій і в національних економіках посилюють увагу до питань забезпечення безпеки людини, власності, держави в різних розрізах. У характеристиці рівня життя значної частини населення України можна застосовувати термін «прекаріат». В умовах значного розриву між заможними та малозабезпеченими верствами населення, зростання чисельності соціального класу в Україні, який складають люди, що страждають від нестабільного способу життя, питання забезпечення соціальної безпеки є актуальним. Отже важливо охарактеризувати окремі складові, які її обумовлюють / характеризують.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти функціонування соціально-економічної системи, забезпечення економічного зростання так необхідного для вирішення соціальних питань в Україні, а також основні засади соціальної політики висвітлено в авторських публікаціях [1-6]. У працях В. Скуратівського [12], А. Халецької [14], Т. Шахматової [15], П. Шевчука [16] та ін. зосереджено увагу на основах соціальної політики та забезпечення соціальної безпеки. Теоретико-методологічні орієнтири формування механізму управління розвитком соціальної сфери України представлено в праці І. Кінаш [9]. Основні аспекти розвитку соціальної політики України в контексті активізації підтримки осіб з інвалідністю висвітлено в праці С. Калініної [8].

Постановка завдання. У контексті сучасних реалій важливо проаналізувати сучасний стан соціальної сфери в Україні, висвітлення ключових проблем, викликів та ризиків для забезпечення соціальної безпеки України. Тому, метою статті є обґрунтування складових, які обумовлюють / характеризують соціальну безпеку.

Результати дослідження. Практично усі держави світу ставлять перед собою завдання досягнення цілей сталого розвитку, підвищення добробуту та покращення якості життя населення. Однак, результати діяльності чи бездіяльності країн, світові кризові прояви й світові глобалізаційні реалії обумовлюють проблеми в досягненні цілей сталого розвитку.

Результати трансформаційних перетворень України протягом років незалежності нажаль відрізняються від бажаних (зважаючи на вихідні умови України). Вони не призвели до сталого економічного зростання та розвитку, а спричинили надмірну соціальну поляризацію суспільства. Перший етап раптової трансформації (1991–1995 рр.) характеризувався частковим збереженням планової економічної системи та спробами її модернізації без докорінної перебудови шляхом упровадження нових господарських елементів і відносин у структуру національної економіки. У перші роки незалежності Україна втратила близько половини ВВП від його рівня 1990 р., а системні недоліки цього періоду багато в чому обумовили подальші проблеми країни в соціально-економічному плані. На другому етапі поглибленої трансформації (1996–1999 рр.) відбулася тотальна відмова від системно-утворюючої ролі планово-розподільних відносин у державній політиці та практиці, у результаті чого трансформації відбулися в усіх сферах виробництва та обігу. Третій етап (2000–2008 рр.) характеризувався позитивною динамікою в розвитку окремих галузей економіки й загалом ВВП. Період з 2000 по 2008 рр. був періодом відносної стабільності. Мирна «помаранчева» революція в листопаді 2004 р. дала віру і

сподівання українському народу на те, що відбудеться переломний момент у розвитку економіки та суспільній свідомості, що Україна буде рухатись у напрямку розбудови демократії, забезпечення прав і свобод людини, у напрямі створення сприятливого бізнес-середовища для всіх, а не пролобійованих олігархами власних бізнес інтересів. Проте мирний шанс України на цивілізоване майбутнє був подоланий системною машиною бюрократії і корупції, протистоянням політичних сил. З кінця 2008 р. та у 2009 р. в економіці спостерігалися всі класичні кризові вияви. Покращення ситуації у 2010–2011 рр. змінилось уповільненням темпів зростання національної економіки у 2012 р. З листопада 2013 р. політико-правові потрясіння в Україні, а з 2014 р. ще й вторинні ефекти анексії Криму та військових дій на Донбасі поширилися на більшість секторів вітчизняної економіки та додати їй до того існуючі проблеми соціального характеру (дивись детальніше [4]).

На сьогодні Україна, як і весь світ протистоїть пандемії COVID-19. Спалах коронавірусу є серйозним викликом та ударом для світової економіки та економіки України, зокрема. Відтак, без економічного зростання ускладнюється вирішення проблем соціального забезпечення.

До того ж, ключовими проблемами, викликами та ризиками для забезпечення соціально-економічного розвитку України залишаються:

- військові дії на Донбасі, анексія Криму, як наслідок – цілий комплекс соціально-економічних проблем для людей, суб'єктів господарювання, держави в цілому;
- боротьба з корупцією поки в значній мірі залишається декларованою, економіка України підпорядкована корпоративним інтересам, тіньові сегменти економіки не вдається вивести на «світло»;
- низька конкурентоспроможність національної економіки; низький рівень продуктивності праці; експортно-сировинна модель розвитку економіки; зношеність основних засобів; високий рівень ресурсо- та енерговитратності економіки; недостатнє утвердження інноваційної моделі розвитку;
- дефіцитність державного бюджету; дефіцитність пенсійного фонду; високий рівень державного та гарантованого державою боргу; недостатність розвитку ринку фінансових послуг;
- неефективна політика зайнятості, соціального захисту; низький платоспроможний попит населення.

Також й питання забезпечення економічної безпеки України актуалізується, в т. ч. у частині здатностей ефективної реалізації функцій органами влади на усіх рівнях, здатностей протидіяти внутрішнім та зовнішнім загрозам (детальніше питання економічної безпеки, її складові дивись у публікації [2]).

Під **соціальною безпекою** ми розуміємо стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави; обумовлюється здатністю враховувати вплив різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, здатністю нівелювання загроз соціальної напруженості, загроз стабільності у суспільстві (особливо через систему превентивних заходів з недопущення загроз); має забезпечуватися системою соціального захисту і ефективним функціонуванням соціальних інститутів у суспільстві.

Проблеми, виклики та ризики у соціальній сфері свідчать про несформованість в Україні цілісної концепції соціального захисту та ринку праці. Аналізуючи стан соціальної сфери варто зазначити, що не може людина відчувати себе захищеною, не маючи доходів для нормального життя. Політика зайнятості в Україні є неефективною. Кількість безробітних, зареєстрованих в центрах зайнятості України [11; 13], які претендують на одне робоче місце в середньому складала 9-10 осіб (варіюється по роках й від 5 до 20 претендентів по різних місяцях). Проте, зареєстровані безробітні в державних центрах зайнятості складають приблизно п'яту частину від усіх, хто не працює. Адаже люди, які понад рік не працюють, втратили право на допомогу, і реєструватися їм не має

сенсу. До того ж, лише протягом тижня у березні в Україну повернулося більше 100 тис заробітчан із країн, охоплених коронавірусом. Вирішення проблем безробіття, втримання в Україні тих осіб, що повернулися, потребує суттєвого збільшення робочих місць, якого можна досягти в т. ч. шляхом «нової індустріалізації», створення сучасних високотехнологічних підприємств в різних секторах економіки, модернізації існуючих (від ракет, літакобудування до створення робочих місць у галузі легкої промисловості та переробки сільськогосподарської продукції). «Нова індустріалізація / модернізація» в Україні цілком можлива при реалізації швидких та системних реформ у сфері державного управління, створенні сприятливого інвестиційно-підприємницького клімату тощо.

Дієвим методом боротьби з бідністю, способом підвищення купівельної спроможності населення та аргументом для зменшення відтоку кваліфікованих працівників за кордон є підвищення рівня заробітної плати. Країни Європи вже давно дійшли висновку, що мінімальна заробітна плата має забезпечувати потреби працівників та їхніх сімей, що відображено й у ратифікованій Україною Конвенції МОП № 131 [10] та Європейській соціальній хартії (переглянутій) [7].

Нажаль, сьогоднішній рівень оплати праці в Україні є суттєво нижчим відносно оплати праці в розвинутих країнах; низькою є питома вага оплати праці в собівартості продукції та у ВВП України. Для забезпечення виплати гідної заробітної плати працівникам на засадах справедливого розподілу результатів праці та підвищення рівня трудових доходів до стандартів ЄС, належного рівня соціального захисту працівників, забезпечення рівного доступу всіх громадян до суспільних благ, соціальної справедливості та недискримінації в усіх її проявах необхідно об'єднати зусилля органів законодавчої та виконавчої влади центрального та місцевого рівнів, роботодавців та працівників.

В той же час, в Україні вкрай назріло питання законодавчого врегулювання верхніх меж оплати праці. Адже оплата праці посадовців державного рівня, керівників державних підприємств та ін. у розмірі 300-900 тис грн є неприпустимою (аморальною, а також такою, що нагнітає соціальну напругу в суспільстві) на фоні значної кількості висококваліфікованих працюючих, які за свою роботу отримують 5-9 тис грн. Розвив між мінімальною оплатою праці та максимальною, на нашу думку, має бути не більше 10 разів.

У ЗМІ станом на 11 квітня 2020 р. з'явилася інформація про те, що Президентом України проанонсовано введення обмежень щомісячних виплат держслужбовцям (народним депутатам, суддям, прокурорам, працівникам НБУ, ЦВК України та ін., а також членам наглядових рад) до 10 мінімальних. Проте, важливо, щоб такі ініціативи (а радше прагнення / запит суспільства) були прийняті на законодавчому рівні.

Варто зазначити про неефективність політики у сфері соціального захисту. У соціальній сфері основні бюджетні кошти спрямовуються на підтримання виплат за структурою, у якій переважають пасивні елементи соціального захисту. Важливі активні елементи (освіта, професійне навчання, медицина), які підвищують трудовий і розумовий потенціал людини, залишаються об'єктом залишкового фінансування. Детальніше основні взаємопов'язані елементи, які наповнюють і аргументують інтелектуальний капітал висвітлено у праці [3], а питання здоров'я людини як складової людського потенціалу, основні аспекти щодо збереження здоров'я людини – у праці [1].

Вітчизняна система охорони здоров'я не здатна достатньою мірою задовольнити потреби населення в медичній допомозі, забезпечити доступність і якість медичних послуг. Це знаходить відображення у медико-демографічних показниках (дані таблиці 1 свідчать про негативне сальдо щодо природного руху населення в Україні). Скорочення чисельності населення в Україні обумовлене низкою чинників, у т. ч. високою часткою населення старших вікових груп відносно показника народжуваності, відносно низькою тривалістю життя населення в Україні, особливо серед чоловіків, проблемами системи охорони здоров'я та соціально-економічного розвитку країни в цілому.

Таблиця 1

Природний рух населення в Україні, осіб

Рік	Кількість живонароджених	Кількість померлих	Природний приріст / скорочення, (+/-)	Кількість померлих дітей у віці до 1 року
2015	411783	594795	-183012	3318
2016	397039	583631	-186592	2955
2017	363987	574123	-210136	2786
2018	335874	587665	-251791	2397
2019	308817	581114	-272297	2189

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Джерело: складено за даними [13].

В Україні багато дискусій щодо реформування системи охорони здоров'я. На нашу думку, оскільки в Україні не діяла практично жодна норма, яка повинна була забезпечувати доступ пацієнта до безкоштовної медицини, то критика реформи системи охорони здоров'я, заклики щодо необхідності її відміни / призупинення з аргументацією про нібито діюче безкоштовне надання медичних послуг є безвідповідальним. Адже, потрапивши в медичний заклад, пересічні громадяни вимушені були не лише оплачувати вартість усіх ліків, у багатьох випадках – декларовану комфортність перебування в лікарняній палаті, а й добровільно-примусову вдячність – оплату послуг лікаря. Необхідність реформи системи охорони здоров'я, використання найсучасніших протоколів у наданні медичних послуг, на нашу думку, є безсумнівним. Хоча шляхи, механізми практичної реалізації змін у медицині є дискусійними.

В умовах викликів і загроз від Covid-19 в Україні головним завданням (як і в інших країнах) є злагоджені та ефективні дії щодо збереження здоров'я населення. Варто відзначити, що й економічно розвинуті країни світу мають проблеми в наданні медичної допомоги пацієнтам (навіть щодо потреб у ліжко-місцях, у засобах індивідуального захисту, у недостатності медичного персоналу тощо). Тому, на нашу думку, доцільно формувати варіанти вирішення проблем у випадках різних форс-мажорних обставин, а також мати стратегічні запаси/резерви. Наприклад, модульні системи, з яких в найкоротші терміни можуть бути споруджені мобільні госпіталі або тимчасове житло для людей, які постраждали від стихійних лих тощо.

Варто звернути увагу, що проблемою у житлово-комунальній сфері є високий рівень зносу основних засобів об'єктів житлово-комунального господарства (більше 60 %), нераціональне та неефективне використання паливно-енергетичних ресурсів підприємствами житлово-комунального господарства. Водопровідні, каналізаційні насосні станції та очисні споруди в усіх регіонах України також мають значний фізичний та моральний знос. Важливим напрямком покращення житлово-комунального господарства є проведення ефективної енергозберігаючої політики. Також в контексті соціальної захищеності не можна не згадати питання забезпеченості житлом тимчасово переміщених осіб. На нашу думку, державі варто подбати про резервний житловий фонд. Також в контексті забезпечення соціальної справедливості вважаємо недоцільною та аморальною практику надання кількох квартир окремим особам/сім'ям (наприклад, суддям, які отримавши одну квартиру, переписують її на дітей, надалі отримують наступну і т. п.), в той час, як для більшості населення України питання отримання першого житла є нереальним.

Окрім того, неефективна державна політика щодо соціального захисту обумовлює неузгодженість політики праці, податків, сім'ї, демографії. Масив законодавства у сфері соціального захисту та соціального забезпечення складається з прийнятих у різний час доволі суперечливих законодавчих актів, і є громіздким. Державна політика у сфері соціального захисту ґрунтується в Україні на великій кількості соціальних виплат, пільг, субсидій тощо. Зокрема, пільги, соціальні виплати, соціальні послуги в Україні

передбачені більше ніж 50 законами та більше ніж 120 підзаконними нормативно-правовими актами. Згідно з чинним законодавством в Україні близько 120 категорій пільговиків, з яких лише 45 визначаються за соціальною ознакою, 57 – за професійною. Отримувачів соціальних виплат налічується понад 130 категорій, з яких 70 категорій отримують виплати за соціальною ознакою, близько 50 – за професійною [17]. Також видатки соціального характеру можна знайти в різних видаткових статтях зведеного бюджету державного і місцевого рівнів. Тому реальний обсяг усіх соціальних видатків держави є у 3–4 рази вищим, ніж декларується статтею «Соціальний захист та соціальне забезпечення» зведеного бюджету.

Україна, визнаючи міжнародні стандарти у соціальній сфері, має вживати достатньо заходів для їх практичної реалізації. Необхідно запроваджувати більш ефективні та економічно обґрунтовані форми і види соціального захисту, які супроводжуються розвитком мережі закладів соціального обслуговування на рівні громад, що більше відповідає європейській моделі та міжнародним стандартам. Необхідно ліквідувати всі «зони втрат» у соціальному секторі. На нашу думку, необхідно здійснити моніторинг системи пільг, соціальних і компенсаційних виплат, отримувачів пільг для визначення обсягу необхідних бюджетних засобів на фінансування системи пільг і відмову від надання пільг тим категоріям (та особам зокрема), які безпідставно в них включені. Ресурси повинні направлятися тим, хто їх дійсно потребує, а не людям, які можуть легко без них прожити.

Варто відмовитися від надання пільг за професійною ознакою, а гідний рівень життя повинен забезпечувати належний рівень оплати праці працівників відповідних професій.

Потрібно зупинити за інерцією підтримувати установи, не звертаючи уваги на ефект їх роботи для громадян (коли інтереси працюючих в установах перевищують інтереси тих, для кого вони працюють).

Проблеми пенсійного забезпечення в умовах збільшення кількості пенсіонерів по відношенню до працюючих осіб [13] вже також є традиційними. Дефіцит Пенсійного фонду України дофінансовується з державного бюджету. Більшість заходів щодо вирішення проблем пенсійного забезпечення (зокрема, підвищення пенсійного віку) мають параметричний характер і спрямовані на зменшення дефіциту бюджету Пенсійного фонду України. Проте для майбутніх пенсіонерів умови пенсійного забезпечення стають менш комфортними (окрім поодиноких винятків), отже, завдання забезпечення гідного рівня їх життя не вирішується.

Функціонування пенсійної системи, вирішення проблем пенсійного забезпечення прямо пов'язане із покращенням макроекономічного стану держави (зменшенням рівня безробіття, підвищенням рівня оплати праці, зменшенням рівня інфляції). Важливим є легалізація оплат праці існуючих «тіньових» виплат працівникам, перехід суб'єктів господарювання у легальний сектор ведення бізнесу. Також державі потрібно активно залучати до пенсійного забезпечення недержавні пенсійні фонди. Створення багаторівневої пенсійної системи, побудованої на засадах соціальної справедливості, солідарності поколінь та соціального страхування розширить можливості для підвищення добробуту та забезпечення гідного рівня життя людей похилого віку; підвищить рівень відповідальності громадян за свою долю, спонукатиме їх відкладати / заощаджувати частину зароблених коштів на старість, допоможе подолати патерналістські настрої та очікування.

Управління соціально-економічними процесами має ґрунтуватися на інтеграції фінансового й економічного підходів, що дасть змогу забезпечити бюджетно-структурну збалансованість соціально-економічного розвитку, та концептуальному структурно-функціональному взаємозв'язку між донорною (економічною) та акцепторною (соціальною) підсистемами для забезпечення структурно-функціональної збалансованості,

раціонального розподілу фінансових ресурсів шляхом інвестицій в розвиток економіки, інфраструктури, на соціальні потреби (дивись детальніше [6]).

Важливо застосовувати комплексний підхід до забезпечення соціально-економічного розвитку. Досягнення економічного зростання надасть можливості вирішення питань соціального характеру та обумовить можливості забезпечення як економічної так і соціальної безпеки.

Висновки. Отже, трансформаційні перетворення в Україні не призвели до сталого економічного зростання та розвитку; спричинили значний розрив між соціальними верствами у суспільстві.

Соціальну безпеку визначено як стан захищеності соціальних інтересів людини, суб'єктів господарювання, суспільства і держави, який обумовлюється здатністю враховувати вплив різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, здатністю нівелювання загроз соціальної напруженості, загроз стабільності у суспільстві (особливо через систему превентивних заходів з недопущення загроз); та має забезпечуватися системою соціального захисту і ефективним функціонуванням соціальних інститутів у суспільстві.

Проаналізовано основні характеристики стану соціальної сфери в Україні та шляхи його покращення. Проблеми, виклики та ризики в соціальній сфері свідчать про несформованість в Україні цілісної концепції соціального захисту та ринку праці. Вирішення проблем безробіття, втримання в Україні осіб, що повернулися з-за кордону сьогодні, потребує суттєвого збільшення робочих місць, якого можна досягти шляхом реалізації швидких та системних реформ у сфері державного управління, створенні сприятливого інвестиційно-підприємницького клімату тощо. Дієвим методом боротьби з бідністю, способом підвищення купівельної спроможності населення та аргументом для зменшення відтоку кваліфікованих працівників за кордон визнано підвищення рівня заробітної плати, а також законодавче врегулювання розриву між мінімальною оплатою праці та максимальною виплатою держслужбовцям (яке в т. ч. обумовить зменшення соціальної напруги). Також реформування сфери соціального захисту та соціального забезпечення, забезпечення якісної системи охорони здоров'я, покращення житлово-комунального господарства, вирішення проблем пенсійного забезпечення та ін. є тими індикаторами, які здатні покращити рівень соціальної безпеки в Україні.

Бібліографічний список

1. Диха М.В. Здоров'я людини як базова складова людського потенціалу в системі досягнення цілей сталого розвитку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2020. № 1. С. 20–25.

2. Диха М.В. Економічна безпека країни: сутність та складові. Нова траєкторія розвитку національної економіки: мікро-, макро- та прикладні аспекти: монографія; під ред. О.В. Покатаєвої, М.В. Болдуєва, Г.Ю. Кучерової. Запоріжжя: КПУ, 2017. С. 284–298.

3. Диха М.В. Інтелектуальний капітал у системі забезпечення інноваційного розвитку країни. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2019. № 6. С. 45–49.

4. Диха М.В. Соціально-економічний розвиток України: напрями та засоби реалізації: монографія. Київ: Центр учбової літератури, 2016. 388 с.

5. Диха М.В. Стратегічне регулювання соціально-економічної сфери: проблеми, цілі, пріоритети. *Фінанси України.* 2012. № 7. С. 47–58.

6. Диха М.В. Теоретичні основи моделювання бюджетного розподілу в системі управління соціально-економічними процесами. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2016. № 2, Т. 2. С. 25–28

7. Європейська соціальна хартія (переглянута) URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062

8. Калініна С.П. Розвиток соціальної політики України в контексті активізації підтримки осіб з інвалідністю. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2020. № 1. С. 43–46.
9. Кінаш І.П. Теоретико-методологічні орієнтири формування механізму управління розвитком соціальної сфери України. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка*. 2015. Вип. 1. С. 14–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_4
10. Конвенція Міжнародної організації праці № 131 про встановлення мінімальної заробітної плати з особливим урахуванням країн, що розвиваються. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_149
11. Матеріали офіційного сайту Державної служби зайнятості. URL: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350793>
12. Скуратівський В.А. Основи соціальної політики. Київ: Вид-во МАУП, 2002. 200 с.
13. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Халецька А.А. Формування державної політики соціального захисту населення в умовах макроекономічної рівноваги: автореф. дис. д-ра держ. упр.: 25.00.02 / Халецька А. А.; РВПСУ НАН України. Київ:, 2010. 42 с.
15. Шахматова Т.А. Тенденції формування та розвитку системи забезпечення соціальної безпеки національної економіки. *Університетські наукові записки*. 2014. № 4. С. 249–256.
16. Шевчук П.І. Соціальна політика. Львів : Світ, 2003. 400 с.
17. Ресурсний центр гурт [.URL: <http://gurt.org.ua/news/recent/3803/>

References

1. Dykha M.V. Zdorovia liudyny yak bazova skladova liudskoho potentsialu v systemi dosiahnennia tsilei staloho rozvytku Ukrainy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2020. № 1. S. 20–25.
2. Dykha M.V. Ekonomichna bezpeka krainy: sutnist ta skladovi. Nova traiektoriia rozvytku natsionalnoi ekonomiky: mikro-, makro- ta prykladni aspekty: monohrafiia; pid red. O.V. Pokataievoi, M.V. Bolduieva, H.Yu. Kucherovoi. Zaporizhzhia: KPU, 2017. S. 284–298.
3. Dykha M.V. Intelektualnyi kapital u systemi zabezpechennia innovatsiinoho rozvytku krainy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2019. № 6. S. 45–49.
4. Dykha M. V. Sotsialno-ekonomichni rozvytok Ukrainy: napriamy ta zasoby realizatsii : monohrafiia. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 2016. 388 s.
5. Dykha M.V. Stratehichne rehuliuвання sotsialno-ekonomichnoi sfery: problemy, tsili, priorityty. *Finansy Ukrainy*. 2012. № 7. S. 47–58.
6. Dykha M.V. Teoretychni osnovy modeliuвання biudzhethnoho rozpodilu v systemi upravlinnia sotsialno-ekonomichnymy protsesamy. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2016. № 2, Т. 2. S. 25–28.
7. Ievropeiska sotsialna khartiia (perehlianuta). URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_062
8. Kalinina S.P. Rozvytok sotsialnoi polityky Ukrainy v konteksti aktyvizatsii pidtrymky osib z invalidnistiu. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*. 2020. № 1. S. 43–46.
9. Kinash I.P. Teoretyko-metodolohichni oriientyry formuvannia mekhanizmu upravlinnia rozvytkom sotsialnoi sfery Ukrainy. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Ekonomika*. 2015. Vyp. 1. S. 14–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvmdue_2015_1_4

10. Konventsiiia Mizhnarodnoi orhanizatsii pratsi № 131 pro vstanovlennia minimalnoi zarobitnoi platy z osoblyvym urakhuvanniam krain, shcho rozvyvaiutsia. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_149
11. Materialy ofitsiinoho сайtu Derzhavnoi sluzhby zainiatosti. URL: <http://www.dcz.gov.ua/statdatacatalog/document?id=350793>
12. Skurativskiy V.A. Osnovy sotsialnoi polityky. Kyiv: Vyd-vo MAUP, 2002. 200 s.
13. Statystychna informatsiia. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy*. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
14. Khaletska A.A. Formuvannia derzhavnoi polityky sotsialnogo zakhystu naselennia v umovakh makroekonomichnoi rivnovahy: avtoref. dys. d-ra derzh. upr.: 25.00.02 / Khaletska A.A.; RVPSU NAN Ukrainy. Kyiv, 2010. 42 s.
15. Shakhmatova T.A. Tendentsii formuvannia ta rozvytku systemy zabezpechennia sotsialnoi bezpeky natsionalnoi ekonomiky. *Universytetski naukovi zapysky*. 2014. № 4. S. 249–256.
16. Shevchuk P.I. Sotsialna polityka. Lviv : Svit, 2003. 400 s.
17. Resursnyi tsentr hurt. URL: <http://gurt.org.ua/news/recent/3803/>

УДК: 364:338
JEL: H 55; P 36

Dykha M.V. ⁶⁵

Khmelnytsky National University (Khmelnytsky, Ukraine)

<http://orcid.org/0000-0003-4405-9429>

R-3651-2017

E-mail: dyha-mv@ukr.net

SOCIAL SPHERE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF SOCIAL SECURITY

Objective: The purpose of the article is to justify the components that determine / characterize social security.

Methods: The article is based on general scientific and special methods of cognition. The analysis and synthesis methods, the logical method, the principles of formal logic, the techniques of inductive and deductive analysis, and the empirical methods were used in the study of statistical, regulatory and legal information.

Results: The state of social sphere in Ukraine is analyzed. The main problems, challenges and risks in the social sphere, which testify to the lack of a comprehensive concept of social protection and the labor market in Ukraine, are highlighted. The ways of improving the characteristics of the social sphere in Ukraine, which will contribute to the provision of social security, are substantiated. Social security is defined as a state of protection of social interests of a person, economic entities, society and the state, which is conditioned by the ability to take into account the influence of various external and internal factors, the ability to eliminate threats to social tensions, threats to stability in society (especially through the system of preventive measures for preventive measures); and it must be secured by the social protection system and the effective functioning of social institutions in society.

Scientific novelty: The author's definition of social security is proposed. The key problems, challenges and risks for ensuring social security of Ukraine in modern realities are

---

⁶⁵ *Dykha Mariia, Doctor of Economics Sciences, Professor; Professor of Economics, Enterprise and Entrepreneurship Department, Khmelnytsky National University (Khmelnytsky, Ukraine)*

identified and ways of improving the characteristics of the social sphere in Ukraine that will contribute to the provision of social security are proposed.

Practical significance: The conceptual provisions, proposed recommendations can be practically used to improve the social situation in Ukraine and ensure social security.